

אם יש חשש שכר שבת

בתשלום רבית של בנק בשבת שאחר יו"ט

אוצר החכמה

לקראת חג השבועות שחל השנה כיום ו' ער"ש, יש להעיר בענין חשש שכר שבת ויו"ט, ע"י תשלומי ריבית בבנק, ביו"ט שחל סמוך לשבת. גדולי דורינו עמדו לברר איך מותר ללוות מהבנק או להשקיע כספים בבנק על רווחים המחושבים לפי הימים, דאף דנעשה על פי היתר עסקא ומידי חשש ריבית יצאנו, אבל עדיין יש לחשוש לאיסור שכר שבת, דהא מקבל [או משלם] שכר ריבית לפי כל יום ויום, א"כ הרי מקבל שכר שבת, ולהריא פסק המשנה ברורה סימן ש"ו ס"ק י"ט לגבי ריבית בגוי שיש להתנות שלא ישלם לפי חשבון הימים, כדי שלא להכשל בחשש שכר שבת, יעו"ש. ודווחא בי מדרשא [עיין מנחת יצחק ח"ט סי' נ"ט, אגרות משה ח"ד סי' נ"ט, בצל החכמה ח"ג סי' ל"ח, ובברית יהודא פרק ל"ה ס"ק ס"ב] לומר דכיון דחשבון התשלומים מחושב לפי יום עסקים, שהוא משעת הצהרים, עד שעת הצהרים ביום הבא, או מאמצע הלילה עד אמצע הלילה הבא, א"כ הוה שכר שבת בהבלעה, כיון שלעולם יש בזה גם כמה שעות של חול, יעו"ש.

המשך מעמוד הקודם.

חוזרין מערכי מלחמה). ואחרי שמייבם חשיבא כנשואה לענין זה, ונלמד במשנה שם (מג.) מהפסוק - "אשר לקח" להביא את יבמתו, וכנ"ל (סוף אות י) דה"ק קיחה" של יבום כוללת בתוכה נשואין. (ועצם הדבר שצריך לזה פסוק ולימוד מיוחד ואינה ככל נשואה הגם שע"י יבום הרי היא כאשתו לכל דבר, גם מבואר ע"פ מש"כ דוהו חלות "חופה" ונשואין מחודשים!). ודו"ק היטב.

ובברייתא שם (מד.) - ואפילו חמשה אחין ומת אחד מהם במלחמה כולן חוזרין. וע"ש ברש"ש. ומבואר בגמ' שם (מג:) - "כל חד וחד קרינא ביה אשתו"! וע"פ מש"כ היינו דבזיקה עצמה יש כבר קשר אישות (כנ"ל אות ט) ואישות זו מורכבת מתרתי, גם אישות המת וגם אישות חדשה דהיבם (כנ"ל אות ה), ואישות זו יוצרת דין שנה ראשונה אפילו קודם שמייבם! וחשיבא כארוסה (לענין

★ ★ ★

אבל ביו"ט שחל סמוך לשבת, א"כ יש יממה שלימה שמקבל עליה שכר, שאין ההיתר הנ"ל כיון שי שכאן יממה שלימה בתוך שבת ויו"ט הסמוכים, ובאמת באגרות משה שם ח"ד סי' נ"ט קאטר לה. [ובבצל החכמה לא נחית לפרט זה].

[\[דברי חסידים\]](#)

[\[18/07/2018\]](#)

אולם בשמירת שבת כהלכתה פכ"ח הערה ק"י כתב בשם הגרשו"א ז"ל דאפשר דאין חשש דשכר שבת, כיון שאין "עושה פעולה" עבור השכר, אלא בהיתר עסקא, מקבל שכר רק עבור שמקבל המעות, נמנע מלהשבע שלא היה רווח, א"כ כיון שאין בזה פעולה עבור השכר, אין בזה איסור שבת, אלא שכבר עמד שם דלכאורה יש לתמוה בזה ב' תמיהות, א' בכתובות דף סג. מבואר דיש איסור שכר שבת לגבי בעל המורד על אשתו דלא קנסינן ליה על יום שבת, הרי דאף שהוא רק "נמנע" לפרוע שעבודי אשתו, ובכל זאת לא קנסינן ליה על שבת. [ובברית יהודא שם פל"ה הערה ס"ס הזכיר עיקר דברי השש"כ, מבלי להזכירו ומיישב הערה זו קצת יעו"ש] ולכן כותב דהתם הוה רק "מיחזי" כשכר שבת, ולא אסרוה במקום אחר, [והא צ"ע מנ"ל] כי הא דמפורש בפוסקים דאסור לקבל שכר שבת בריבית מגוי, אף שהריבית הוא רק משום שהלואה נמנע מלפרוע, יעו"ש. בכך נראה דדבריו צ"ע.

אכן במנחת יצחק שם ח"ט סי' נ"ט כתב לחדש, דאפשר לצרף דעת הפוסקים בסי' ש"ו סעיף ה' דבמקום מצוה אין איסור שכר שבת ולכן כשיש איזה מצוה בהלוואה זו, כגון שהוא להשיא צאצאיו וכשר לימוד כיו"ב, יש להקל יעו"ש"ד, והנה דבריו, לפלא גדול דיעויין בתוספת שבת בשם הטו"ז דבעינן דוקא מצוה "לצורך שבת", וכגון מה שדנו הפוסקים לענין חזן ובעל תוקע יעו"ש, אבל כשלווה לצורך להשיא צאצאיו ושכר לימוד לפלא להתיר, דאטו כל מי שלוקח שכר שבת ויהא צריך לכך להשיא צאצאיו ושכר לימוד יהיה מותר, והוא פלא. עכ"פ ראוי לדון אם מי שאפשר לו לטרוח להשיג הלוואה לשני הימים הללו לפרוע חובותיו בבנק שלא יעלו ריבית על ימים אלו, אם חייב לעשות כן, דבכה"ג אפשר דלא הוה מצוה, כיון שיכול להסתדר בלא זה, או כיון שעיקר ההלוואה לצורך מצוה יש להתיר.

הרב זלמן נחמיה גולדברג

אוצר החכמה

תשובה על הנ"ל

[המשנה]

שהרי אינו חייב ליתן אלא שאם לא יתן יתבטל מתנת האתרוג למפרע וזה מסתבר שאין בזה שכר שבת, או דוגמא אחרת בשנים שנתערבו שאם יכעיס להלל יתן לו מאתים וזו והלך והכעיסו בשבת מסתבר שאין בזה שכר שבת שהרי לא מקבל שכר עבור עבודתו להכעיס את הלל אלא התחייב לו מתנה בעלמא בתנאי, או המגרש את אשתו ע"מ שתשמש את אבא בשבת ג"כ מסתבר שאין בזה שכר שבת ואינו דומה למקבל רבית מהגוי שמקבל עבור שכר שמשהה המעות אצל הגוי וזה שכרן של המעות וכמו שמצינו בעדים זוממים שהעידו שחייב ראובן לשמעון מאתים וזו אחר ל' יום והוזמו והאמת שחייב לפרוע עוד עשר שנים שמשלמים העדים כמה גוים נותנים רבית עבור הלואה של עשר שנים הרי שזה הוא האמת שרבית הוא השוויות של הלואה [ועיין בקצה"ח סימן ע"ג סק"ב מה שכתב בזה ומחלקותו עם המבי"ט].

וכן מה שקשה ממורד יש לו שמורד אף שמשלם קנס מ"מ נחשב שהסכום שמוסיפין על הכתובה הוא בשוויות ששוה הנאת האשה כשאין הבעל מורד והרי זה דומה למשלם עבור מלאכה שלא עשה ולדוגמא השוכר פועל שיעשה מלאכה שבוע בהכלעה ולא בא הפועל לעשות מלאכתו בשבת ותובע השוכר את הפועל שיחזיר לו מה שקיבל עבור זה שקיבל מעות גם עבור השבת שזה נחשב כשכר שבת או לכל הפחות מחזי כשכר שבת וצ"ע איך נדון את הדין ואם נתחייב לפועל להחזיר כן נראה לעג"ר מסברא.

ראיתי מעוררים היות וחג השבועות הבא עלינו לטובה חל ביום ו' וא"כ יש לחשוש שאם הפקיד כסף בבנק ומקבל תשלום נמצא שמקבל שכר שבת.

ואני אין דרכי להורות הלכה לרבים ולכן לא אכתוב הכרעה רק מה שנראה מסברא והנה הביאו ממו"ח הגרש"ז זצ"ל שכתב בשמירת שבת כהלכתה כ"ח הערה ק"י שאין שכר שבת בזה שאינו עושה פעולה אלא בהיתר עיסקא מקבל שכר רק עבור שנמנע מלהשבע שלא היה רוח אלא שקשה שתי קושיות א. ממה שאמרו במורד על אשתו שקונסין אותו אבל לא קונסין על מרידתו בשבת שמחזי כשכר שבת. ב. שאסור לקבל רבית מגוי עבור יום השבת אף שהריבית הוא רק מחמת שנמנע מלשלם ע"כ.

ולעג"ד נראה ליישב כך שהמקבל מעות בעיסקא הרי הברירה ביד הלואה או להוכיח כמה הרויח ולשלם חצי או שליש או שנותן סכום קצוב ואז פטור מלהוכיח והנה אם המקבל היה בוחר להוכיח כמה הרויח בהכרח שיום השבת לא הרויח או משום שבשבת אינו עוסק ואיך ירויח ואם המקבל הלואה המעות לגוי ברבית א"כ אסור לקבל השכר גם למקבל ואיך יהיה לו רוח ואם מקבל מהגוי בדרך הבלעה א"כ גם הנותן יקח כפי חלקו ואם המקבל בוחר ליתן סכום קצוב גם אם הרויח הרבה או לא הרויח מ"מ כדאי לשלם כדי להפטר מהשבועה בזה מסתבר שאין בזה שכר שבת למה הדבר דומה לנותן לחבירו אתרוג על מנת שיחזיר לו מתנה כל יום ויום מסתבר שמותר לו גם ליתן ביום השבת שהרי אינו שכר אלא מתנה

בענין הנ"ל

18/07/2018

במוצש"ק (וראה בשו"ת משנת יוסף ח"א סי' מ'), וזה עפ"י ד"ח"א (ס, ח). וכ"כ בשו"ת דברי משה (סי' ט, ד) ואיסתייעא משו"ת האלף לך שלמה (סי' קכב). - וא"כ שפיר נבלע שכר שבת בשעות דחול שלפניו ואחריו. - ועדיין לא עלתה ארוכה לשאילתא דקמן דיו"ט הסמוך לשבת.

(ב) וחזינן למרן הרב"י ב' דרכים בהיתר שכירת חזנים שיהיו מותרים בשכרם. דכתב (בסי' שו) בשם רבינו ברוך לחשוש לאיסור. ורבינו שמואל התיר, ומסביר הרב"י טעמו, דכיון דאיסור שכר שבת רק מדרבנן, לכן במקום מצוה לא גזרו רבנן. - אכן (בסו"ס תקפה) כ' הרב"י בטעם רבינו שמואל, דשכר מתורגמנין אמרינן (פסחים נ:): דמיחזי כשכר שבת, דכיון דשוכרו מערב שבת אין איסור, רק מיחזי כשכר שבת [ולכן רק אינו רואה ברכה, אבל לא אסור]. וא"כ הוי כגזירה לגזירה, דשכר שבת בעצמו רק גזירה אטו מקח וממכר, והוי רק חומרא בעלמא, ובמקום מצוה לא חששו. - והאליה רבה (שו, יד) הקשה מגמ' (ביצה לז). דאמרינן גזירה משום מקח וממכר, וכ' רש"י ותוס' דלא הוי גזירה לגזירה דכולא חדא גזירה. - ולענ"ד לפרש כונת הרש"י, דאיירי באופן המותר, והוא בהבלעה, וזה לא נכלל בגזירה דשכר שבת [וכ"כ המחצהש"ק (שו סק"ח) וכן פירשו מהר"ם חלאוה ושפ"א (בפסחים נ:)] בההיא דמתורגמן) והוי רק חומרא במילי דפרהסיא דמחזי לאינשי כשכר שבת, ובזה לא חששו במקום מצוה.

ולפ"ז בשכר שבת בבנק בהבלעה, דלא הוי מילתא דפרהסיא, אין בו איסור, וגם רואה בה סימן ברכה, דשאני חזנים ומתורגמנים דמיחזי כשוכרו לשבתות וי"ט, ואוושא בהו מילתא. [-ואגב, לפני יותר משלשים שנה כאשר ביקר בעה"ק ירושלם ת"ו הגה"צ רבי לוי יצחק גרינוואלד זצ"ל

ע"ד השאלה השכיחה במפקידים כסף בבנק בתכנית נושאת רוחים, שלבסוף מקבל את הרווחים [בהיתר עיסקא] לפי חשבון הימים, כרשום על טופסי הבנק, וא"כ לכאורה הוי שכר שבת, לפמש"כ המשנ"ב (שו סקי"ט) לגבי רבית מגוי, שיש להתנות שלא ישלם לפי חשבון הימים, כדי שלא להכשל בחשש שכר שבת, עיי"ש. - וההיתר בזה מבואר בספרים (מנחת יצחק ח"ט סי' נ"ט, אגרות משה ח"ד סי' נט, בצל החכמה ח"ג סי' לח, ברית יהודה פל"ה ס"ק סב) דהוי בהבלעה, כיון ש"יום עסקים" של הבנק נחשב משעת הצהרים עד הצהרים דלמחרת, א"כ מובלע הוא בכמה שעות של חול (וכ"כ בשש"כ פכ"ח הערה קלד, וס' מגדנות אליהו בירדנא. הלכה סי' פה).

אכן ביו"ט שחל סמוך לשבת, א"כ יש יממה שלימה שמקבל עליה שכר [מיום ו' שהוא יו"ט בצהרים, עד יום שבת בצהרים], וליממה זו אין הבלעה.

(א) הנה בעצם ההבלעה בשבת לבדה, בלי יו"ט, אפילו כאשר שכר השבת הוא כ"ד שעות ויותר, יכול הוא להבלע בכמה שעות של חול, דמצינו הבלעה גם בדבר גדול בקטן, בגמ' (בכורות לא:): דמעשר בהמה של יתומים מוכרים אותו בהבלעה, ומבליעו בעורו וכו', מכלל דשל [בן אדם] גדול לא, מאי שנא מאתרוג שמבליעו בדמי לולב (סוכה טל.), ומשני באתרוג לא מוכחא מילתא (פירש"י דדמיו קלים), דמעשר בהמה מוכחא מילתא (פירש"י שאין עור נמכר כולי האי בדמים יקרים). ושם אסור מפני שמוכר שני הדברים יחד והוי הערמה ניכרת. אבל באופן שלא מוכחא מילתא יכול להבליע אפילו דבר גדול בקטן, וכמש"כ הכף החיים (שו, לד) דהשוכר חדר לשבת, נכנס בעש"ק אחה"צ בעוד יום, ושוהה שם, או עכ"פ משאיר שם חפציו עד זמן מה

תוך השבוע. - וכמש"כ השער הציון (שו, יז) דבהלוה לחודש ולא הזכיר ימים, וארע ששילם לו באמצע השבוע, שרי, דכיון דמתחילה הלוה לחודש, אם מקבל אח"כ לימים, הוי מחילה בעלמא.

(ה) מצד אחר יש לדון להיתר, כי אמנם "יום עסקים" נחשב מצהרים עד צהרים, בכל זאת בבנקים בא"י, ביום ששי בצהרים, מיד משתנה התאריך וקופץ ליום א' בצהרים, ואם יו"ט סמוך לפני שבת, אז בעיו"ט בצהרים מיד עובר ליום א'. וממילא אין כאן שכר שבת ליממה זו שמצהרים דיו"ט לצהרים דשבת, ושני הימים נבלעים בשעות דעיו"ט ודיום א', כי אין כאן כסף עד יום א' בצהרים, ואז נחשב השכר בהבלעה.

זה ניחא בבנק של ישראל, אבל בבנקים של נכרים בחו"ל, ה"מחשב" מכניס כל יום בצהרים את הריוח, ובשבת בצהרים רואים במחשב ריוח היממה שמצהרים דיו"ט עד צהרים דשבת. זאת אומרת, ששבת בצהרים נכנס לישראל בחשבון הבנק שלו שכר שבת. והכסף שבחשבונו הרי הוא כאילו מונח בכיסו. דהגם שאינו יכול להוציאו מפני איסור שבת, אבל נחשב לשלו, ואם למשל הוא בחובה בבנק, אז כסף זה מכסה לו את חובו. - לכן יל"ע אם מועיל כאן היתר השכות יעקב (המובא במ"ב סק"כ) דכיון דאין בדעתו לקחת את הרבית עד אמצע השבוע הוי בהבלעה ומותר עיי"ש. דכאן אפילו אם אין בדעתו, אבל הרבית כבר נמצאת בחשבונו, והוי שלו. - ולכן בבנקים שבחו"ל עלינו לסמוך על ההיתר דלעיל (אות ד). ויש לעיין עוד בכל זה.

גאב"ד צעהלים, הלכתי לקבל פניו בביתו, ובמסיבת כמה אנשים הי' המדובר מת"ח אחד שאינו נוטל שכר עבור היותו ש"ץ בימים נוראים, הגם דטפלי תליא ביה. ואמר, הקהל יכולים לשלם לו חובותיו (ועי' תהל"ד שו, ז).

(ג) והנה בדברי המג"א (סק"ז) המשוה דברי השבלי הלקט ודברי הר"ן (כתובות ברי"ף דף כח.), עי' ביאור הלכה (שו, ד ד"ה מיקרי שכיר יום) שמפרש ד' השבה"ל (אליבא דהרב"י) דאם תובע הפועל שכרו עבור כל השבוע (וגם שמר בשבת), לא איכפת לן דחשב כמה מגיע לו עבור כל יום, דחשבון בעלמא קמחשב הפועל כמה מרויח ליום. והר"ן כ' שאם בעה"ב יכול לסלק את הפועל באמצע השבוע, לא מיקרי שכיר שבוע (או חודש) והוי שכר שבת. - ועי' בתהלה לדוד (שו, ו) דבמלוה ברבית, אף דהלוה יכול לשלם תוך הזמן (כחו"מ עד, ב) מ"מ בחוב על רבית אינו יכול לסלקו (סמ"ע סק"ז ונה"מ סק"ד) וכ"ה בהיתר עיסקא עיי"ש.

מעתה בבנקים הרבית מחושבת לפי רבית שנתית, וסתם הפקדה היא לחודש קלנדרי שנחשב ל- 31 יום, אלא שיש "תחנות יציאה" שבועיות, ואם הלקוח שוכר את ההפקדה לפני התחנה עליו לשלם קנס שבירה, והבנק אינו יכול להחזיר את הכסף לפני תום תקופת ההפקדה. - א"כ לא הוי שכר יומי, אלא לכל התקופה, ולכל היותר שכר שבועי, אלא שהבנק עושה החשבון ומחלק הרבית השנתית לפי ימים. ובשכר שבוע, השבת. ואפילו כשיו"ט ואפילו שני ימים טובים סמוכים לו, הרי הם בהבלעה

בענין צירוף בתפילה בציבור

הרמב"ם הנ"ל שכתב וכיצד היא תפילת הציבור וכו' והוא שיהא רוב הציבור שלא התפללו ומדכתב כיצד תפלת הציבור, וסיים והוא שיהי' רוב הציבור שלא התפללו, ש"מ דאם יש רוב מהציבור שלא התפללו הוי תפילת ציבור, והעירו עליו דהרי הרמב"ם מיירי שם בענין תפילה בציבור שאחד אמר בקול רם, והשאר שומעין, בודאי נמי כאן שהארבעה נמי שומעין את תפלת הש"ץ שפיר מקרי תפילת הציבור, שהרי כל העשרה משתתפים בתפילה, משא"כ בנ"ד, שרוצים לצאת תפילה בציבור, בתפלת הלחש, או בתפלת מעריב שאין שם חזרת הש"ץ אין לזו שום הוכחה מדברי הרמב"ם להיפוך מן הסברא הישרה דהתם לא שייך כלל לצרופי הארבעה שכבר התפללו ויושבים בטל, ואין להם שום שייכות להששה המתפללים. וכן הוכיח שם מהמ"ב בסי' ס"ט סק"ח שכתב כשיש רוב מנין הרי הם כמו ציבור גמור, אין לזה שייכות לענינינו, דהתם נמי מיירי לענין חזרת הש"ץ, ועיי"ש שהביא דברי השי"ת אגרות משה וע"ע בשו"ת אבן ישראל חלק ד' סי' ט'.

ומבואר מכ"ז דתפלה בלחש כששה אנשים, והאחרים אינם מצטרפים לכולם ולא הוי תפילה בציבור, כך הוא דעת האבן ישראל אבל דעת המנחת יצחק דכן נחשב לתפילה בציבור, ובמקום הדחק בודאי אפשר לסמוך על המנחת יצחק, וראיתי באריכות בספר עמק ברכה סימן ו' בענין תפלה, ומוכח מדבריו שאין הבדל בין אמירת דברים שבקדושה לבין מעלת תפילה בציבור גמורה, א"כ דעתו דארבעה שכבר התפללו כן משלימים לציבור, וזה כמו שכתבנו, והו"ל תפלה בציבור, ועי' בס' התפלה בציבור סי' מה סעיף ס'.

ועיין תשובה אלי בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' י', ובאמת כבר נגענו בשאלה זו

בדבר השאלה דיש ששה אנשים שלא התפללו ויש ארבעה שכבר התפללו, אם מצרפים אותם, ואם זה נחשב כתפילה בציבור.

הנה כבר דנו בזה, ואנסה לכוון קצת את הדברים, ראשית עלינו לבאר אם יש הבדל בין תפילת ערבית לתפילת שחרית ומנחה, והוא דהרמב"ם כתב בהלכות תפילה פ"ח הל"ד וז"ל: וכיצד היא תפילת הציבור, והיה אחד מתפלל בקול רם והכל שומעים, ואין עושין כן בפחות מעשרה גדולים ובני חורין וש"ץ אחד מהן, ואפילו היה מקצתן שכבר התפללו ויצאו ידי חובתן ומשלימים להם לעשרה, והוא שיהיו רוב העשרה, עכ"ל.

ורצו לד"ץ ^{118/07/2018} מדכתב וכיצד היא תפילת הציבור, משמע דעיקר תפילת הציבור הוא ע"י חזרת הש"ץ דאז מוציא הרבים ידי חובתן, משא"כ כשהעשרה מתפללין ביחד אף שבודאי הוי תפילה בציבור מ"מ זה יותר קטנה בדין תפילת צבור, ולפי"ז בשחרית ובמנחה ראיכא חזרת הש"ץ שכולם שומעין מהש"ץ, משא"כ בתפילת ערבית, התם בודאי יש לדון דאין כאן תפילה בציבור, דהרי אין לנו עשרה שמתפללין ביחד, אלא כיון דאיכא עשרה אנשים בבית הכנסת, אף דאלו שלא התפללו הוי רק ששה, מ"מ כיון דאיכא רובא מתוך עשרה אפשר כיון דהלכה דרובו ככולו מהתורה כדילפינן בנזיר דף מ"ב, וא"כ הששה שמתפללין נחשבים כעשרה.

היוצא מכ"ז שלעצם התפילה בלחש שיהיה תפילה בציבור אי"צ שהד' הנשואים שלא מתפללים שישארו שם עד גמר התפילה, דכיון דהששה נחשבים כעשרה מצד דהם רובא דעשרה הרי בהתחלת התפילה הרי נחשבו כעשרה.

והנה בשו"ת מנחת יצחק ח"ז ס"ו דן בשאלה הזאת, והביא להוכיח מדברי